

Annotation

O.S. Tupchiy, a post-graduate student

Reproduction of perennial plantations as a precondition for effective functioning of Horticulture

The market conditions the development of this industry is characterized by instability, decreasing of effectiveness, loss of dominant positions in the domestic market and insufficient using of export potential. This is due to certain violations of structural proportions in industry organisation when production is characterized by a decrease of concentration and specialization, non-observance by enterprises optimal (rational) age structure of perennial plants, insufficient level of innovative processes of development.

Achieving a stable production of fruits and berries in any gardening enterprise can be provided by planned reproduction and use of fruit and berry plantations in space and time. Over the period of 2011 – 2012 years Vinnytsia region produced over 3195,0 thousand plants, 489,0 thousand of them are fruit saplings, 143,9 thousand are berries saplings, 2562,1 thousand are strawberry seedlings which does not make it possible to provide the region with own planting material.

The essential part of horticulture is nursery gardening that forms the basis of fruit and berries complex. The basis of the effective development of nursery as a branch of horticulture is a steady demand for planting material based on the terms of the annual laying of fruit and berries plantations and their reproduction. The territory of fruit plantations by agricultural enterprises of Vinnytsia region for 2011 – 2012 years was 3.4 times larger compared with the berries plantations. Reproduction of fruit and berries plantations during 2011 – 2012 years at the agricultural enterprises shows that the index of laying (0,06) exceeds the index of withdrawing (0,04) by increasing the area under pome, nut and berry nurseries. Final stage in revival process should become innovative-investment development of the branch which foresees its structural reorientation, buying new facilities, advanced technologies, taking part in the processes of integration and globalization.

Key words: *play perennial plants, gardening industry, fruit and berry nursery tab young plantations, quality planting material, innovation*

УДК 338.43.331.3

ПОБУДОВА МОДЕЛЕЙ РЕГУЛЮВАННЯ НАСЛІДКІВ ПОГЛИБЛЕННЯ СЕГМЕНТАЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

**М.А. Вуйченко, доктор економічних наук
Кримський гуманітарний університет**

В статті обґрунтовані принципи побудови і зміст моделей регулювання наслідків сегментації ринку праці в аграрній сфері. Моделі визначають стратегічні цілі розвитку ринку аграрної праці, включають позитивний і негативний варіанти ситуації, які можуть скластися внаслідок ряду змін, дії різних факторів.

Ключові слова: *ринок аграрної праці, сегментація, економічна модель, зайнятість сільського населення.*

Соціально-економічна криза, що триває протягом останнього часу, доповнилася гострою політичною кризою, яка поставила під загрозу територіальну цілісність держави. Порушені сталі економічні зв'язки, традиційні канали міграції робочої сили, у тому числі в аграрній сфері, погіршені умови зайнятості сільського населення, функціонування ринку аграрної праці, як на національному, так і регіональному рівнях.

Європейський вибір України, прагнення посилити співпрацю з країнами Європейського союзу передбачають створення Зони вільної торгівлі, мобільність трудових ресурсів, узгодження цивілізованих принципів і форм функціонування ринку праці, у тому числі й аграрної.

Поняття ринку аграрної праці являє собою складну, динамічну систему економічних, правових, геопросторових відносин, що виникають у процесі використання робочої сили на засадах найму. Це система розподілу робочої сили за сферами, видами, формами економічної діяльності, яка функціонує в межах сільських поселень. Вона є органічною складовою загальнонаціонального ринку праці, виділяється на основі територіального (геопросторового) підходу.

Основний зміст сегментаційного напрямку дослідження ринку аграрної праці полягає в обґрунтуванні принципів організації взаємозв'язків з приводу оптимізації сільського працевикористання.

Значний вклад у розвиток теоретико-методологічних засад функціонування ринку праці та його сегментів внесли вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема українські дослідники Д.П. Богиня, О.А. Грішнова, С.О. Гудзинський, Д.С. Дієсперов, Д.П. Доманчук, В.К. Збарський, О.І. Здоровцов, Г.І. Купалова, І.І. Лотоцький, С.Д. Лучик, В.І. Мацебора, Л.І. Михайлова, І.Л. Петрова, І.В. Прокопа, Д.В. Шиян, В.В. Юрчишин, К.І. Якуба та інші. З зарубіжних науковців слід відзначити праці Г. Беккера, К. Бруннера, Р.І. Капелюшнікова, А. Маршала, В.В. Томілова, Дж. Фрімана та інших.

Методика дослідження. Основним методом дослідження обрано економічне моделювання соціально-економічних процесів. Вивчення переліку критеріїв, що використовуються для дослідження сегментаційних структур сільського ринку праці (просторово-територіального, гендерного, вікового) базується на гіпотезах про причинно-наслідкові зв'язки між аналізованими характеристиками сільського незайнятого населення та їх потребами.

Результати дослідження. В сучасних умовах необхідні цілеспрямовані зусилля по формуванню соціально-диференційованого ринку праці, сегментація якого вимагає певних методів регуляції, що вкрай важливо не лише для економічних перетворень, а й для самозбереження здорових сил суспільства у зв'язку із складністю процесів перехідного періоду. Основна проблема – у ступені готовності конкретних груп населення до змін на ринку праці. Існують дві опонуючі думки з цього приводу. Перша без серйозних доказів стверджує, що українці (як і росіяни) абсолютно не здатні пристосовуватись до ринкових ситуацій, а отже, відбувається декваліфікація робочої сили. Інша думка (до речі, необґрунтована) стверджує зворотнє: на пострадянському просторі нарешті створюється розвинена інфраструктура, яка потребує освічених людей. При цьому ініціативні та обдаровані працівники тепер отримали можливість для самореалізації, а доля „тонучих” – не така вже велика і постійно зменшується. З'ясування істини має принципове значення для дослідження ситуації, а також для вибору управлінських стратегій у сфері зайнятості.

Отже, процес сегментації ринку праці, що відбувається в аграрній сфері економіки України, слід розглядати не лише з точки зору його негативного впливу на соціально-економічну ситуацію в країні. Навпаки, при правильному корегуванні сегментаційних процесів їх наслідки можуть вивести на якісно новий рівень не лише аграрний ринок праці, а й Україну як роботодавця на світовому ринку. Враховуючи вищесказане, ми розробили модель можливих наслідків поглиблення сегментації ринку аграрної праці за різними критеріями (рис. 1).

Рис. 1. Можливі варіанти наслідків поглиблення сегментації ринку праці в аграрній сфері України

Джерело: розроблено автором

Використання методів моделювання в практичній роботі дозволяє враховувати різні тенденції, нові елементи, робити уточнення, коректувати окремі параметри у визначенні того чи іншого об'єкту, плануванні процесу тощо [1, с.52 – 53; 2, с.22; 3, с.13; 4, с.45 – 46]. Модель включає два варіанти ситуації (позитивний і негативний), що може скластися внаслідок ряду змін, дії різних факторів.

У сучасних складних економічних умовах, які внаслідок фінансової кризи набули ще більш негативного забарвлення, ми можемо спостерігати в основному негативні наслідки поглиблення сегментації ринку праці в сільському господарстві [5, с.282 – 284], об'єктивним втіленням яких є розвиток ринку аграрної праці за другим варіантом, що розкривається в моделі. У той же час, на підґрунті руйнації відпрацьованого механізму соціально-трудових відносин, притаманних колишньому СРСР, слід будувати принципово новий тип розвитку ринку аграрної праці, в якому б процес сегментації виконував стимулюючу, розвиваючу, інноваційну функції, що ґрунтуються на основах чіткої правової регламентації.

Нами розроблено модель механізму регулювання наслідків поглиблення сегментації ринку праці в аграрній сфері економіки України (рис. 2).

Першим кроком є визначення стратегічних цілей розвитку ринку аграрної праці, що полягає у створенні конкурентоздатних та доступних робочих місць, що за кількістю та якістю відповідають попиту на них; підготовці висококваліфікованих та конкурентоздатних робітників, які готові посісти новостворені робочі місця; формуванні трудових відносин, що захищають права працівників та сприяють стійкому економічному розвитку.

Щодо засобів досягнення поставлених цілей, то перш за все, потрібно звернути увагу на формування продуктивної зайнятості представників різних сегментів ринку праці в сільському господарстві, зокрема на ефективний захист зайнятості; своєчасне усунення бар'єрів, які перешкоджають найму; вилучення з економічного обороту неконкурентоспроможних робочих місць; створення умов для формування професійної гнучкості робітників, їх поліфункціональності та перенавчання.

Важливо також враховувати нормативний та законодавчий рівні повних затрат на робочу силу, що забезпечують її відтворення на всіх етапах життєвого циклу (стипендія, заробітна плата, пенсія, виплата по безробіттю).

Наступною проблемою є переоцінка інноваційної зайнятості, оскільки, за сучасними нормативними і статистичними методами обліковується лише та її частина, яка реалізується в системі ринкових відносин (на ринку праці). У результаті не охоплюються незадіяні трудові ресурси (безробітні, включаючи прихованих безробітних, неповністю зайняте населення тощо), інноваційні здатності та можливості економічно неактивного населення; недооцінюється зайнятість у межах тіньового сектора економіки та роль зайнятості в етноекономіці.

Все більшого розповсюдження набуває поширення таких форм зайнятості і, відповідно, трудових відносин, як неформальна зайнятість, дистанційна зайнятість, вторинна зайнятість тощо. Розповсюдження цих форм зайнятості є об'єктивним та безальтернативним процесом і має єдине фундаментальне теоретичне пояснення – гнучкість режиму роботи. У той же час такі форми зайнятості та трудових відносин об'єктивно створюють передумови зниження соціальної захищеності робітників та занепаду соціальної ефективності.

З погляду цільових функцій економіки індикатори зайнятості, запропоновані СОТ, є такими, що мають обмежену значимість та досить вузьку сферу використання.

Рис. 2. Механізм регулювання наслідків поглиблення сегментації ринку праці в аграрній сфері економіки України

Джерело: розроблено автором

Вони є швидше фондовими, а не суттєвими, а отже, важливим є як пошук нових, так і модернізація старих індикаторів. Серед них, зокрема такі, як людський інтелектуальний капітал; трудовий потенціал; нові форми зайнятості; сучасне розуміння ціни робочої сили тощо. Необхідною є розробка систем індикаторів, кожний з яких буде відображати окремі аспекти зайнятості (технічні, інформаційні, соціально-культурні та інституційні підсистеми показників). Дані індикатори будуть основою побудови інтегрального індикатора, завдяки якому можна розраховувати ступінь інноваційної зайнятості.

Необхідним є внесення змін у колективні договори та угоди, що направлені на збереження кадрового потенціалу та конкурентноздатності підприємств (призупинення найму нових робітників, скорочення соціальних витрат, що не мають вирішального значення, розширення виплат тощо). Важливо також в цілях захисту громадян від безробіття відновити реальне страхування на випадок безробіття, надати окремим трудовим нормам більшої гнучкості.

Виникає необхідність реальної оцінки зміни трудових відносин та адаптації до них реального та трудового законодавства. Загальновідомим є той факт, що жорсткі норми трудового права краще захищають осіб, які вже мають роботу, проте ускладнюють доступ до робочих місць незайнятими громадянам. Більш гнучке трудове законодавство робить ринок праці динамічним, сприяє створенню робочих місць і стимулює перерозподіл робочої сили в економіці. При цьому розширюються соціальні ризики для зайнятих на незахищених законодавством робочих місцях, проте збільшуються шанси знайти роботу для тих, хто її шукає.

Висновки. Таким чином, використання методів моделювання дозволяє вдосконалити інструменти регулювання наслідків поглиблення сегментації ринку праці, визначити як негативні, так і позитивні результати сегментаційних процесів, сформулювати стратегічні цілі розвитку ринку аграрної праці та шляхи реалізації таких цілей, покращити соціальний захист працівників аграрної сфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вуйченко М.А. Використання математичних моделей у дослідженні особливостей сегментації ринку праці в аграрній сфері: матеріали Всеукр. конф. молодих учених / М.А. Вуйченко. — Умань: УНУС, 2011. — С. 74 – 75.
2. Наконечний С.І. Економетрія: підручник / С.І. Наконечний, Т.О. Терещенко, Т.П. Романюк. — [вид. 4-те, доп. та перероб.] – К.: КНЕУ, 2006. — 528 с.
3. Улянченко О.В. Дослідження операцій в економіці / О.В. Улянченко. — Харків: Гридi, 2003. — 290 с.
4. Череп А.В. Моделі та методи прийняття рішень в аналізі і аудиті: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення / А.В. Череп, Н.М. Шленголь, О.М. Бутник. — К.: Кондор, 2011. — 328 с.
5. Вуйченко М.А. Проявление влияния финансового кризиса на представителей различных сегментов рынка труда в аграрных предприятиях: материалы XIII Междунар. научно-практ. конф. / М.А. Вуйченко. — [в 2 т.] Т.1: Агрономия. Экономика. Бухгалтерский учёт. — Гродно, 2010. — С. 282 – 284.

Одержано 3.04.2014

Аннотация

М.А. Вуйченко

Построение моделей регулирования последствий углубления сегментации рынка труда в аграрной сфере

Понятие рынка труда представляет собой сложную, динамическую систему экономических, правовых, геопространственных отношений, возникающих в процессе использования рабочей силы на условиях найма. Это специфический механизм распределения рабочей силы по сферам, видам, формам экономической деятельности, который функционирует в пределах сельских поселений.

Изучение перечня критериев, используемых для исследования структур сегментации сельского рынка труда, базируется на гипотезах о причинно-следственных связях между анализируемыми характеристиками сельского незанятого населения и их потребностями.

Разработанные нами модели включают в себя определение стратегических целей развития рынка аграрного труда, создания конкурентоспособных и доступных рабочих мест, подготовку квалифицированных работников, социальную защиту работника в условиях возможных негативных последствий сегментации рынка аграрного труда.

Необходимо сформировать принципиально новый тип рыночных отношений, при котором процесс сегментации рынка труда исполнял бы стимулирующие, развивающие и инновационные функции, а трудовое законодательство адаптировано к новому характеру трудовых отношений.

Ключевые слова: *рынок аграрного труда, сегментация, экономическая модель, занятость сельского населения.*

Annotation

М.А. Vuychenko

Construction of the models of regulation of the consequences of deepening of labor market segmentation in the agrarian sphere

The concept of the labor market is a complex, dynamic system of the economic, legal, geo-dimensional relations, which appear in the process of labor utilization on the conditions of hiring. This is a specific mechanism of the distribution of work force in the spheres, Kinds, forms of economic activity, which functions in the limits of rural settlements.

The study of the enumeration of the criteria, utilized for investigating the structures of the segmentation of rural labor market, is based on hypotheses about the cause-effect connections between the analyzed characteristics of rural of unoccupied population and their needs.

The models developed by us include the determination of the strategic purposes of developing the market for agrarian labor, creation of competitive and accessible work sites, training skilled workers, social protection of worker under the conditions of the possible negative consequences of the agrarian labor market segmentation.

It is necessary to form a fundamentally new type of market relations, with which the process of the segmentation of the labor market would fulfill the stimulating, developing and innovation functions, and to adapting legislation to the new nature of working relations.

Key words: *the market for agrarian labor, segmentation, economic model, the employment of rural population.*